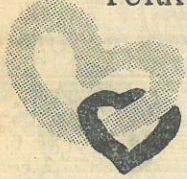

sevgi bağı

Umudunuzu, geleceğinizin şartlarını
paylaştığınız, güvenerek iş yaptığımız,
başarılarınızı değerlendirdiğiniz
TÜRKİYE HALK BANKASI,
iyi niyet, anlayış ve güven duygularıyla
sizlere sevgi bağlarını
sunuyor.

TÜRKİYE HALK BANKASI

halkın bankasıdır

(Basın: A. 20033 — 60020 — 12)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ŞUBAT 1975

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

Almanya'daki Türk İşçileri, Dil - Folklor Olayları	Dr. Nevzat GÖZAYDIN
Bayburt'tan Bazı Maddî Folklor Malzemesi	İlhan YARDIMCI
Güneydoğu Anadolu'da «Berder» Ailesi	Dr. Ali Rıza BALAMAN
Karamanlı Âşık Kenzi ve Muamma	Mustafa ATAMAN
Bursa'da Sünnet Düğünleri	Malik AKSEL
Ayağına Diken Batan Horaz Masalı	Dr. Saim SAKAOĞLU
Karacaoğlan ve Manilerimizde Başlık, Giyim - Kuşam, Saç	A. Esat BOZYİĞİT
Yitirdiğimiz Sanatçı Hayali Küçük Ali	Ahmet BORCAKLI
Gaziantep'te Bayram ve Bayram Töreleri	Cemil Cahit GÜZELBEY
Halk Oyunları Çalışmaları Nasıl Değerlendirilmelidir?	Erol AKIN
Hatay'da Gelenekler, Tekerlemeler, Oyunlar	Cemil YENER
Kıbrıs Zaferi, Ozanlarımız ve Yapılan Plâklar	İhsan HİNÇER
15. Cildimiz ve Cilt Kapaklarımız	T.F.A.

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 307

KURUŞ : 250

16. CİLT BAŞI SAYISI

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA

AKBANK

(Folklor : 13)

EMNİYET
SANDIĞI
YUVA HESABI

sahibi olmanızı
kolaylaştırır

(Basın : 60031 — 14)

TFLEWUUDOGGCEVJNHXSRRPOMNHE
GÖRÜŞÜZ KUVVETLİ
WMQXHKGAUSE
ADÖTFUNHG
MZKÖYE
NÖIDO
AİÖB

BANKANIZI
SEÇTİNİZ Mİ ?

demek ki
görüşünüz
kuvvetli...

TÜRK TİCARET BANKASI

EDİRNE'den KARS'a kadar yurdun her köşesinde hizmetinizde

(Folklor : 15)

28 Mart 1975

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Devlet İktisatı

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ

KURUCUSU VE SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 307

ŞUBAT 1975

YIL : 26 — CİLT : 16

ALMANYA'DA ÇALIŞAN TÜRK İŞÇİLERİ ARASINDA
DİL ve FOLKLOR OLAYLARI ÜZERİNE

Yazan : Dr. Phil. Nevzat GÖZAYDIN

Gelişme gayretleri içinde sanayi ülkesi sırasına geçmeğe çalışan Türkiye'mizin, yıllardan beri çeşitli yollarla yurt dışına gönderdiği işçilerin sayısı bir milyonun üzerinde olarak, resmî ve gayri resmî ağızlarca sık sık ifade edilmektedir. Büyük bir kısmı tarlasından, bağından, bahçesinden koparcasına, dillerini, örf ve âdetlerini bilmediği yabancı memleketlere giden ve yaşları 20-40 arasında değişen bu topluluk, gerek temelli olarak yurda dönmeden önce ve gerekse döndükten sonra, sosyal bünyeyi değiştirecek birçok karakteristik bilgi ve görgüleri ihtiva ettiği için, çeşitli yönlerden araştırılmağa değer olarak görünmektedir.

Bu işçiler üzerinde bazı sosyolojik ve psikolojik araştırmaların hem Türk ve hem de yabancı ilim adamlarınca yapıldığını biliyoruz. Bizim burada ele almak istediğimiz konu ise, bugüne kadar hiç kimsenin dikkatini çekmeyen, Türk Dili ve Folkloru'nun, bu yabancı memleketlerdeki durumudur. Uzun yıllardan beri çeşitli fırsatlarla Almanya'daki işçilerimiz arasında bulunduğumdan, bu yazımda sadece Almanya'daki işçileri söz konusu etmek istiyorum.

Türk işçisi, kim ne derse desin, Almanya'ya geldiği gündən itibaren, evinden ve yıllardır alıştığı çevreden kopup geldiği için sıkıntı, üzüntü ve çeşitli dertler içindedir. Her ne kadar maddî bakımdan çok üstün bir duruma geçmişse de, manevî bakımdan birşeylerin eksikliğini devamlı olarak hissetmekte ve bunun ızdırabını hafifletebilmek için eski alışkanlığıyla

hemen hemşehrilerini aramağa koyulmaktadır. Ancak, kendi dilinde birşeyler anlatan veya kendisini dinleyen vatandaşlarının yanında teselli bulmaktadır. Yabancılarla temas kuranlar, bir kaç yıllık iş hayatından sonra Almanca'yı biraz konuşma ve çevre edinme fırsatını bulmuş olurlardır. Bu guruba ailesi ile birlikte, büyük evlerde veya apartmanlarda Alman ailelerle komşu olarak oturanları da ilâve etmemiz mümkündür. Aşağıda göstereceğimiz bazı folklor olayları, bilhassa bu son gurup içinde cereyan etmektedir.

Almanya'da yalnız kalmış, sıkıntısını kâğıda dökeğe çalışmış birçok işçinin, bir gündelik gazetenin Almanya baskısı sütunlarında çıkan şiirlerini buraya aktararak yazıyı uzatmak istemiyorum. Sadece şu kadarını hemen belirtmek faydalı olur kanaatindeyim. Alman Üniversitelerinin herhangi birisinin Şarkiyat veya Türkoloji bölümüyle karşılıklı yardımlaşma sağlanarak, işçilerimiz arasında geniş çapta teferruatlı bir anket yaptırılması, Türk Dili, Halk Edebiyatı ve Folkloru için büyük bir hizmet olacaktır. Ayrıca, bu anket çeşitli değişiklikleri isbat edeceği için, neticesi, ilerideki yıllarda Türkiye'de karşımıza çıkacak sorulara verilmesi muhtemel cevapların temelini teşkil edecektir. Bulduğum şehirde şahsî çalışmalar için yaptığım araştırmalardan elde ettiğim bazı önemli değişikliklere dayanarak, bu anketin açılmasına bir an önce teşebbüs edilmesini ilgililerden belediğimizi belirtelim.

Almanya'daki işçiler, her ne kadar Almanca'yı bilip konuşmasa da, buraya geldikten hemen sonra temasta bulunduğu eski Türk işçilerinden birçok Almanca kelimeyi aynen öğrenmekte ve bunlar için Türkiye'de iken kullandığı karşılıkları bırakmaktadır. Bu kelimeleri kendi aralarında konuşurken bile, bir sıkıntıya düşmeksizin rahatça telâffuz etmekte ve bu karışık ifade tarzı dinleyenleri de şaşırtmamaktadır. Dilimize yerleşip kalan bu kelimelerin en önemlisi, Türk'lerin buluşma, tanışma ve birbirlerini arayıp sorma yerleri olan «istasyon»dur. Alman-

cası «Bahnhof» olan kelime, hergün kullanıldığı için dilimize tamamen yerleşmiştir. Hemen herkes kısaca «banof» diyerek «istasyon» veya «gar» kelimelerini unutmuş görünmektedir. Bir sohbet esnasında bu hususa dikkatini çektiğim bir işçi aynen şu cevabı verdi: «İstasyon da yabancı, banof da! Biraz da bunu kullanalım, ne olur sanki?»

Dilimize çeşitli sebeplerle girip konuşma esnasında Türkçe karşılıklarına ihtiyaç duyulmayan ve Almanca'sı tercih edilen kelimelerden birkaçını burada sıralamak istiyorum:

«damga»	yerine	«şitempil, iştembil» (Stempel)
«tatil»	»	«urlup» (Urlaub)
«izin»	»	«erlobnis» (Erlaubnis)
«ara, teneffüs»	»	«pavze» (Pause)
«bozuk, arızalı»	»	«kaput» (kaputt)
«hasta»	»	«kırank» (krank)
«muayene kâğıdı»	»	«kıranksayn» (Krankschein)
«iş»	»	«arbayt» (Arbeit)
«işçi bulma dairesi»	»	«arbaytsamt» (Arbeitsamt)
«vergi»	»	«şitoyer» (Steuer)
«vergi dairesi»	»	«finansamt» (Finanzamt)
«belediye»	»	«şitat» (Stadt)
«yüzme havuzu»	»	«bat» (Bad)
«çocuk yuvası»	»	«kindergartın» (Kindergarten)
«hemşire»	»	«şivester» (Schwester)
«usta, ustabaşı»	»	«mayister» (Meister)
«hesap numarası»	»	«konto» (Konto) v.b. gibi...

**

ladıkları yemekleri bekliyorlardı. Yemekleri gelince, birisi, tuzluğunu aldı ve parmaklarının arkasına döktüğü bir parça tuzu önce sağ, sonra da sol omuzunun arkasına doğru yavaşça savurdu. Yemekten sonra kendisine bunu neden yaptığını sorduğumda, «yanlarında kaldığı bir Alman ailesinden görüp öğrendiğini, nazar değmemesi ve yemeğin bereketinin kaçmaması için olduğunu» ifade etti.

Son olarak, oku çağındaki (6-13 yaş) çocukların oynadıkları oyunların Almanca isimlerinin, tekerlemelerinin ve oyun şekillerinin de önemli bir yer tuttuğunu belirtelim.

Çeşitli temaslar sonunda dilimize, edebiyatımıza ve folklorumuza girmeğe başlayan yabancı unsurların bir an önce teşhis edilip ayıklanmasındaki kolaylık ve bunların Türkiye'ye döndükten sonra karşımıza çıkaracağı gelişmelerin ve problemlerin zorluğu göz önünde tutulursa, yukarıda sözünü ettiğimiz teşebbüslerin yapılmasındaki zaruretini daha iyi anlaşılacağını sanıyorum.

Bayburt Etnografyası:

BAZI MADDÎ FOLKLOR MALZEMESİ VE FIKRALAR

Yazan: İlhan YARDIMCI

Anadolunun folklor özellikleriyle dolu Bayburt; Kop-Zigana geçitleri arasında, Çoruh vadisi tabanında yerleşmiş, şirin bir beldemizdir. Folklor ürünleri başlıbaşına büyük bir hazinedir, araştırmaya değer özellik taşımaktadır. Yirmibin nüfuslu Bayburt kazası denilince, edebiyatımızın büyük şairi Zihni akla gelir. Bayburt Kalesini fethederek, anahtarlarını Yavuz Sultan Selim'e teslim eden Bıyıklı Mehmet gelir. Hak âşığı, şairi, gerçek Allah dostu, Ahmed Zencani, Sadr-ü Şeria, Şeyh Haydar, İğlar Baba, İrsadi, Celâli, Hicrani, Coşkuni, Burhani, Süleyman Ruhu, İshaki akla gelir. Kop geçitlerinde altı ay geceli gündüzlü savaş yaparak şehid olan ve düşmanları Bayburt'a sokmayan isimsiz kahramanların destanı «İkinci Plevne» akla gelir. Milli mücadele yıllarında, Afyon'un Kurtkaya tepesinde şanlı bayrağımızı dalgalandırdıktan sonra şehid düşen ve zamanımızda aziz hatırasına hürmeten anıt dikilen Bayburtlu Yüzbaşı Şehit Ağah akla gelir. Ve sözün kısası; yiğitlerin, mert delikanlıların, han ve hakanların, şehit ve gazilerin ve manevi duyguların örgüldüğü Anadolu parçası akla gelir...

**

57 ci mutlu kurtuluş yılında Bursadan selâm ve sevgiler iletiyorum. Bayburt'um için yıllardan beri yazdım, yazıyorum ve yazacağım. Elbetki ne yazsam, bu şirin belde için azdır; mazideki heybet ve azametine gücüm yetmez. Kahramanlığı, maneviyat ve milli duyguları kalemle dile getirmek kolay mı?

Nasip olursa yakın bir gelecekte baskıya vereceğimiz, Bayburdumuzu bütün yönleri ile tanıtan ve folklor hazinelerini gün ışığına çıkaran «BAYBURT FOLKLORU» isimli eserimizden birkaç bölüm sunmak istiyorum.

KAĞNI ARABASI TÂBİRLERİ

İstiklâl savaşında Türk mehmetçilerine top ve mermi taşıyan, erzak ve yaralı taşıyan, gıcırtiları ile bir devri bütün atmosferi ile dile getiren iki tekerlekli kağni arabalarının Bayburt'ta önemli bir yeri vardır. Gürgeç veya kayın ağacından yapılmış olup, iki tekeri birbirine bağlayan kısma, Kağni arabasında «MAZI» denir. Tekerlerin göbeği üç parçadan meydana gelmiştir. Bunlara «MARAN» denir. Maran'ın ortasına «Ana», yanlarında bulunan iki parçaya da «Yavru» denir. Maranı iki demir tutar. Bun-

lara «ZÜLÜF» denir. Tekerlerin aşınmasını önleyen yuvarlak çembere «HALKA» denir.

İki çeşit teker vardır. 1 — Kopon tekir, 2 — Fır tekir. (Bayburt'ta tekere tekir denir) Kopon teker içerisinde «Kurt ağzı», «Pörk», «Gacık» ve «Kırzevi» denilen kısımlar vardır. Fır teker en basit teker cinsidir. Ortadan geçen ağaca «Boylu» denir. Boylu, sabit olarak tekerre bağlanmıştır. Başka teferruatı yoktur.

Kağni arabasının üst kısmı ikişer adet sağ ve sol dişlerle başlar. Yastıklar içinde mazı döner. Yastıkların yıpranmaması için çeşitli yağ ile sabun sürülür. Yağlar gıcırtyı meydana getirir, sabun ise gıcırtyı keser.

Arabanın iki tarafından uzanan kısımlara «Kollar» denir. Araba üzerinde «KOP» denilen dört geniş tahta yer alır. Kop'lara tahıl bağları, çuvallar ve diğer eşyalar konabilir. Kolların üstündeki baskılara «TAR» denir. Kolların ucunda «Kulak» ve «Dayak» tabir edilen kısımlar vardır. Boyunduruk, kayışla kulaklara bağlanır. Boyunduruğu bağlayan kayışa «Baş kayışı» denir. En makbül kayışa «Canderef kayışı» denilmektedir. Deriden yapılan kayışlar yanında, otomobil lastiklerinden yapılan kayışlar da kullanılmaktadır.

Kayışı bağlayan, çözülmemesini sağlayan araca «MALUĞ» denir. Sert bir ağaç veya demirden yapılabilmektedir.

Kağni arabası ise fazla yük taşımalarında; bir çift öküz yerine, birkaç çift öküz ard arda kullanılabilir. Zincirle bağlı ikinci koşulan kısma «VESKI» denir. Veskinin bonduruğu, boynunda asılan «HODAK TAŞI» bulunmaktadır. «Sami» ve «Sambağı» ile öküzler boyunduruğa bağlanır. Sami'nin kırılması veya sambağının açılması ile öküzler boyunduruktan çıkarlar. Çeşitli motifler ve renklerle süslü olarak örülen sambağının özel bir bağlama şekli vardır. Samilerin boyunduruktan çıkmaması için deliklere konulan demir parçalarının çıkardıkları besteler çok çeşitlidir ve apayrı bir özellik taşır. Yokuş, yeniş ve düzlerde meydana gelen besteler, insana haz verir...

Kağni arabalarına yüklenen tahıl bağlarına «Sap» denir. Bağları bağlayan ottan yapılmış araçlara «KEM» denir. Araba yüklenirken organ yetmezse, «ÇARMUĞ» veya «ÇITA» denilen ilâve organlar bağlanır.

Milletimizin gerçek sesi, Bayburt çiftçisinin can yoldaşı kağı arabalarını çeken, dere-tepe demeden aşırın öküzlere çeşitli adlar verilmektedir. Yaptığımız derlemelerde, Bayburt köylüsünün öküzlerine taktığı işte birkaç isim: Sarı, Sürmeli, Dilber, Gula, Keleş, Pelik, Gocor, Şahan, Delibek, Müdür, Aslan, Çakal gibi...

KAPI TABİRLERİ

Binaların giriş kapıları zamanımızda folklorik özelliğini kaybetmek üzeredir. Marangozlar, zamanın anlayışına göre kapılar yapmaktadır. Eskiden kalan ve zaman zaman bazı aileler tarafından yapılan folklor özelliğini taşıyan kapılarda şu tabirler kullanılmaktadır. Kapıyı tutan kenar kısımlara «SÖVE», demirden halkalara «DÜĞME» denir. Kapı arkasındaki Z şeklindeki başlara «KUŞAK», alt kısmına «EŞİK», düğmeye giren kısma da «SİLLE» veya «GÜLLEP» denir. Düğmeye içeriden giren kapama kısmına «ZIRZA» denir.

Kapının giriş kısmında, kapıyı vurmak için yapılan demire «TOKMAK» denir. Tarihi tokmaklar, çeşitli motiflerle süslü ve aynen el şeklindedir.

KADIN BAŞ BAĞLAMALARI

Bayburt kadını, her Türk kadını gibi iffetine bağlı, nâmahrem gözlerden kendini saklayan bir âbide gibidir. Bunun içinde kadın baş bağlamaları çeşit çeşit olur. Kadınların başlarına aldıkları örtülere; Çit, Namaz örtüsü, Puşu ve eşarp denir. Sadece gözlerin görüldüğü, burnun kapandığı bağlama şekline «BÜRÜK», alını bağlayan şekle de «GACIK» denir. Uzun bir yolculuğa çıkarken, tarlada çalışırken ve iş yaparken yapılan bağlama şekli olan gacık, en çok kullanılan bağlama şeklidir. Birkaç adet çit ile bağlama yapılmaktadır.

Alından arkaya aktarılan bağlamaya da «POŞTA BAŞI» bağlama denir. Pošta başı bağlama daha ziyade eşarp ve küçük çitlerle yapılır. «Namaz örtüleri», sadece namaz kılarken ve mevlitlerde kullanılmaktadır.

YÜN TARIMLARDA

Dişleri demirden yapılmış, alt kısmı tahattan oluşan araca «Yün darağı» denir Bayburt ve çevresinde. Yün tarımının tahta kısmı, çeşitli motiflerle süslüdür. Sivri dişlerin insanlara batmaması için, tarakların kullanılmadıkları zaman, dişlerin arasına küçük bir tahta sokulur.

Yün tarımında, tarığın tahta kısmı oturan kadının bacakları arasına sokulur, diş kısmı sol

tarafa uzatılır. Ele alınan bir miktar yün dişlere sokulup, çıkarılarak taranır. Meydana gelen temiz yüz'e «SÜMEK», geriye kalan kısma da «ÇÖP» denir. Sümek, temizlenmiş yün demektir. Sümekler bağ bağ sarılarak kaldırılır ve «TEŞİ» denen araçla ip eğirilir. Çöplerden yorgan, seccade yapılır. Yün eğiren Teşi denilen ağaçtan yapılmış aracın yuvarlak tepe kısmına «AĞIRŞAK» denir. İpin takıldığı demir telden yapılmış küçük eğrilmiş kısma «GAGART» denir.

Yün taraklarının iyi çalışması ve iyi taraması için, demir dişlere zaman zaman gazyağı sürülür.

**

BAYBURT'TAN FIKRALAR

Guşluk vaktine beş dakika var:

Bir Bayburt'lu, gurbetten karısına bir saat getirmiş. Saati koluna takan kadın köyde gezerken, komşu kadınlar sormuşlar:

— Hanım hanım saat kaç? Saatine bakan kadın cevap vermiş:

— Kuşluk vaktine beş dakika var...

Haklıyı bilir

Bayburt'lu iki aile arazi davası yüzünden mahkemeye düşmüşler. Tarafların biri haklı olduğunu ispat etmek için ileri-geri konuşmaya başlamış. Diğer Bayburtlu ileri atılmış:

— Sen konuşma. Hoç hâkim beg eşek değil ya, haklıyı bilir... Demiş.

BALTANIN SAPINA...

Hâkimin birine rüşvet olarak balta hediye eden bir Bayburt'lu ile aynı hâkime inek hediye eden başka bir Bayburtlu ile mahkemeye düşmüşler. Duruşma sırasında, balta hediye eden Bayburt'lu, rüşvetini hatırlamak için şöyle der:

— Hâkim bey, balta keser gibi haklı ile haksız ayırır. Ben buna eminim. Açıkgoz hâkim biraz düşündükten sonra şöyle cevap verir:

— İyi amma, bu sefer inek baltanın sapına sıçtı...

15. CİLDİMİZ VE CİLT KAPAKLARIMIZ

Dergimizin 15. cildi ile cilt kapaklarımız hazırlanmaktadır. 10 ilâ 15. ciltlerimiz mevcut olup tanesi 60.— liradır. Cilt kapakları ise 15 liradan gönderilmektedir.

T.F.A.

Araştırmalar:

GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA «BERDER AİLESİ»

Yazan: Dr. Ali Rıza BALAMAN

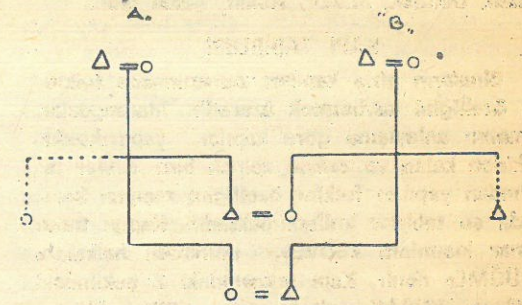
Sosyal Antropolog

Evrensel bir kurum ya da olgu olan «Aile» nin gerek kuruluşu, gerek yapısı, gerekse evlilik türleri üzerine pek çok şeyler yazılmış ve söylenmiştir. Bu incelemede, ülkemiz bazı yörelerinde, özellikle Güneydoğu'da rastlanan «Berder Tür Aile» üzerinde durulmaktadır.

Batı kültürlerinde, farklı cinsten iki bireyin, kendi başlarına verdikleri bir karar uygulamasıyla kurulan aile (demokratik ve çekirdek aile), kır toplumlarımızda kuruluş şekli ve oluşumu bakımından önemli farklılıklar gösterir. Örnek olarak, «Berder Ailesi» adayların kendi kararlarıyla değil, ailelerin adaylar hakkında aldıkları kararlarla kurulur. Öyle ki: «A» ailesinin evlenme çağına gelmiş bir oğlu bir de kızı var diyelim, Oğlan, askerlik dönüşü, evlenme arzusuyla çeşitli davranışlarıyla —kız evinin bacası üzerinde gömülü testi boynunu sapanla kırarak, mallara (eşek, inek vb. hayvanlar) ailesinin önünde dövüp, sövüp eziyet ederek; kasketini yan yatırıp, kadınların ve kızların su taşıdıkları çeşme başında sık sık görünerek; babasının ayakta kalmasını temel çivisiyle yere çakarak— ailesine anlatmaya çalışır. Ne var ki, evlenme, ekonomik bakımdan güçlü olmayı gerektirir. Özellikle evliliğin akçasağ güvencesi olan «başlık» (kalın) parasının yaygın olduğu ve evlilik için zorunlu kabul edildiği kültürlerde ve paranın kolay sağlanamadığı durumlarda, «berder» tür evlilik başvurulan bir çözüm yoludur. Bu durumda, evlilik çağındaki kızı olan ve oğlunu evlendirmek isteyen aile, aynı koşullardaki aileleri gözler, bulur ve aralarında bir tercih yapar. Aile, oğluna isteyeceği kızı karşılık, başlık almamak vermemek koşuluyla, kendi durumunda olan bir aileye kendi kızını teklif eder. «B» ailesi de aynı kültürün üyesi, aynı değerlerin savunucusu durumunda olduğundan, bu teklif beklenen ve hattâ özlenen bir çözüm gibi karşılanır. Sonunda «A» ailesi «B» ailesine kızını verir ve oğluna «B» ailesinin kızını alır. Böyle kurulan evliliğe «Berder Evliliği», ailelerde «Berder Ailesi» adı verilir.

BERDER EVLİLİĞİ ve AİLESİ

Yorum: Her toplum, kendi üretim biçimine uygun aile türüyle yaşamını belirli kurallara (âdetlere) bağlı olarak devam ettirmektedir.

Yaşlı ya da sağlıksız karısını anlaştığı bir arkadaşının karısıyla değiştirip birlikte uzun süreli ava çıkan Eskimo (Farb; 1969:42), kendi gereksinimleri ve değerleri içinde kendine özgü ile türünü sürdürüp giderken; başka, başka toplumlarda bir kadının aynı zamanda birden fazla erkekle, bir erkeğin de aynı zamanda birden fazla kadınla evlenerek kurdukları aile türlerine rastlamaktayız. Bu örneklerimizi, dünyada yaşayan değişik kültürler içerisinde gördüklerimizle artırabiliriz. Örneğin, bir üretim ünitesi olarak uğraşı sürdüren Kolhoz ailesi, benzeri Komün ve Kibbutz tür aileler ve Batı kültürlerinde grup evlenmelerle ortaya çıkan aileler gibi (Kongar; 1972:6).

Ülkemizde görülen «Berder Ailesi» belirli gereksinimler sonunda gelişmiş ve gereksinimlere cevap verdiği oranda da yaygınlaşmıştır. Tarım ve hayvancılık ekonomisine dayalı ülkemiz Güneydoğu kır toplumu üyeleri, kendi değerleri içinde kültürlerine yabancı düşmeyecek bu tür evlilik şeklini bulmuş ve uygulamıştır. Kanımızca, bu durum, üretim türünün değişerek kadının ekonomik özgürlüğüne kavuşmasına kadar devam edeceğe benzer. Berder tür evliliğin, insan gücü değiş-tokuşu ve başlık parası gibi salt ekonomik özellikleri yanında sosyo-kültürel özellikleri de gözden ırak tutulmamacak kadar önemlidir. Örneğin, başlık parasının sağladığı evliliğin akçasağ güvencesi (kocasından ayrılmak isteyen kızın başlık parasını tade etme zorunluğu, karısını boşamak isteyen erkeğin de ödediği başlık parasını kaybetme durumunda kalması gibi) bu tür evlilikte olmadığından bu güvence başka türde sağlanmaktadır. «B» ailesi, evlerindeki gelinlerine eziyet ettik-

KARAMANLI ÂŞIK KENZİ VE MUAMMA

Yazan: Mustafa ATAMAN

Türk folklorunda «Muamma»nın özel bir önemi ve yeri vardır.

Eski halk şairleri arasında muamma söyleyip çözmek âdeti. Ama, herkes bunu yapamazdı. Çünkü, kolay değildir. Bilgi ile birlikte, zekâ, kabiliyet ister. Nice şairler; koşma, divan, semaî dallarında başarılı oldukları halde, muammaya yanaşmamışlardır.

Sazı omuzunda şehir şehir dolaşan halk şairlerinden muktedir olanlar, ya evelden hazırladıkları muammayı uğradıkları yerlerde misafir kaldıkları kahvelerin münasip yerine asar, cevabını ister; yahut, yapılan atışma ve yarışma esnasında irticâlen söylerlerdi. Kahvehanelere asılan muamma, birisi tarafından çözülmeye kadar yerinde kalır, sonra indirilirdi.

Bu konuda bir kaç misal vermek isterim:

Konyanın Karaman ilçesinde doğup tahminen Rûmî 1300 yılında vefat eden, «Konya Halkıyyât ve Harsıyyâtı» isimli kitapta adı geçen «Kenzi» mahlaslı şair, henüz terzi çıraklığı yaptığı yaşlarda, aşağıda nakledeceğim muammayı çözümlenerek zekâ ve kaabiliyetini göstererek dikkatleri üzerine çekmişti.

lerinde, kendisini istenmeyen gelin ilân edip babası evine gönderildiğinde, «A» ailesi de misillemede bulunur. O da gelinini istemese de döver, söver ya da babası evine gönderr. Bu misilleme kuralları her iki aile tarafından da iyi bilindiğinden ve uygulamada ödün verilmediğinden eşler ve aileler arasındaki dirlik ve birlik daha bir güzel, sağlam ve uyumlu olmaktadır.

Ülkemiz Güneydoğu yöresinde yaygın olarak görülen bu tür evlilik (aile), seyrek te olsa başka yörelerde de vardır. Örneğin, Denizli'deki adı, «Değişik Yapma»dır. Doğuda ise, «kızların değiş-tokuşu» olarak bilinir. (Beşikci, 1969 163).

KAYNAKLAR :

1. P. FARB, 1969 **Man's Rise To Civilization** Fletcher and Son Ltd. Norwich, England.
2. E. Kongar, 1972 **İzmir'de Kentsel Aile** Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları A. 3 ANKARA.
3. S. Beşikci, 1969 **Doğuda Değişim ve Yayımsal Sorunlar** Doğan Yayınevi, Ankara

Omuzlarında sazları ile Karamana gelen yabancısı iki şair, yolda bir kadının, arkasında dişi danası bulunan ineği çekip götürdüğünü görünce hazırladıkları şu muammayı, girdikleri kahvenin bir yerine asarlar:

«*Kanayaklı, kanayaklı, kanayaklı;
Üç başlı, on ayaklı!*»

Başkalarının şaşırıp kaldıkları bu muammayı, daha o zamanlar isimsiz bir genç olan İstikbalin «Kenzi»si çözer.

«Kanayaklı» tâbiri, Konya ve çevresinde «dişi, kadın» mânâsında kullanılır. «Eksik etek, dişeyleti = dişi ehli» tabirleri gibi... Buna göre: muamma üç «dişi» yi kastetmektedir. ki: **kadın, inek** ve dişi olan **danasıdır**. Bunların üç adet «başı» ve on «ayağı» vardır.

«Kenzi», yetiştiği devrin en iyi saz şairlerindendir. Bunu, şiirlerinden anlamak mümkündür. Kısa boylu, nazik bir adam olduğu rivayet edilen «Kenzi» okuyup yazma bilmez; duyduğu menkıbe ve hikâyeleri aynen nakletmekte güçlük çekmezmiş. Bir destanından anlaşıldığına göre, hayatı, fakr ü zaruret içinde geçmiştir. Nitekim, pek hoş, biraz da mizahî olan bir destanına:

*Alemde bir kolay sanat bulaydım,
Para için çekmez idim kasavet.*

diyerek başlayan şair, o günlerin bazı sanat ve memuriyetini birer birer sıralayıp bunların güçlüğü, yapacağı işler olmadığını sayıp döktükten sonra:

«*Kenzi» kulun senden ister ilâhî,
Züğürtlükten tezce bula selâmet.*
mısralarıyla destanını bitirmiştir.

Şu iki muamma da, manzumlardan birer örnektir:

*Kudretullah şehrinin bir dânesi,
Oğlunun karnında yatar ânesi!*

Cevabı: İpek böceği'dir.

*Ana, bir kız doğurur, ne ayağ var,
ne başı!*

*Kız, bir ana doğurur, hem ayağ
var, hem başı!*

Cevap: Yumurta'dır.

BURSA'DA SÜNNET DÜĞÜNLERİ

Yazan: Malik AKSEL

Bursa Sunnet düğünlerine ait temsili bir resim

(Malik Aksel)

Bursa'da Ağustos böceklerinin öttüğü yaz aylarında pazar sabahları Çınarlı kahvede oturanların kulaklarına uzaktan uzağa bir darbuka sesidir gelirdi. Bu darbuka sesi yaklaştıkça buna çocuk sesleri de karışırdı. Sunnet çocukları fayton arabalarıyla Ulucami önünden görünürler; Çınarlı kahveye gelince darbuka sesleri daha da yükselirdi. Bunlar buradan Yeşil Cami önünden Emir Sultan'a yollarırdı.

Sunnet çocuğunun giyimi bayramlardakinden farklıdır. Mavi sunnet takkesi üzerine ailenin varlığına göre inciler, elmaslar, altın armudi maşallah'lar konduğu gibi nazar deşmesin diye omuzuna mavi veya kırmızı fiyonklu beş delikli nazar boncuğu takılırdı. Arabadaki sunnet çocuğunun başında kızlar gibi bir tutam teli vardır. Bazan da bu tel tepeden tırnağa kadar uzardı.

Bir vakıtlar sunnet çocuğunun gözlerine sürme, kaşları arasına elif çekilir, serçe par-

mağına kına sürülürdü. Yine bir vakıtlar at üzerinde ziyaretlere giden sunnet çocuğu alayı unutulmuş, bu âdet de ortadan kalkmıştır.

Çocukların sunnet gezdirmesinde söyledikleri türkülerin başında Bursa'ya mahsus türküler gelir. Bunlardan en çok tekrarlananı:

Bursa'nın ufak tefek taşları

Kalem olmuş o yârlimin kaşları

İdi. Sunnet gezdirmesi açık fayton arabalarıyla aralıksız devam ederdi. Yeşil türbeden sonra Emir Sultan'da arabadan inilir, türbe ziyaret edilir, dualar okunur, tekrar geriye dönülürdü. El öpmeler bittikten sonra çocuk baba evine gelir, kalabalık arasında içeri girerdi.

Âdet olduğu üzere babası oğluna sunnet hediyesi veya başışında bulunurdu. Bu da ev, tarla, dükkân gibi şeylerdir. Bundan sonra çocuk sunnet edilirdi.

İstanbul'da ise ne olduğunu bilmeden hokkabazın şakşağı, çığırtkanların gürültüleri ara-

sında (el çabukluğu marifet) ziller ve teflerle çocuk sünnet olurdu. Bu arada gürültü de ay-yuka çıkardı: «Hey maşallah maşallah, güvey girer (olur) inşallah, oldu da bitti maşallah, çok yaşasın inşallah!» Avazeleri ile yatağa yarırdı.

Bursa'da önce mevlit okunur, arkadan da tekbirlerle sünnet olunurdu. Her yerde olduğu gibi burada da mahalleden fakir bir çocuk da sünnet edilir, olmadığı takdirde bir horoz kesilirdi.

Bundan sonra eski devirlerde erkek misafir-lere çengiler çıkarılırdı. İnce saz da ahenge başlardı. Yemek zamanı gelince önce erkeklerle sofralar kurulurdu. Bu yemeklerin sonunda mutlaka buranın meşhur sükkersi (tatlısı) yenirdi. Sükkersiz düğün olmazdı.

Erkekler evden ayrılırken çocuğun babasına, dedesine yakınlarına «güveğiliğini de görürüz inşallah», temennisinde bulunurlardı.

Bu defa kadın davetliler gelmeye başlardı. Yakın akrabalar çocuğun yastığı altına ya bir altın kordonlu saat ya bir beşbiryerde korlardı. Bu arada gaz boyamalarına sarılımsı ibrik, tencere, kap çanak, buna benzer şeyler hediyelerin bulunduğu yere konurdu.

Bursa'da daha bir çok yerlerde olduğu gibi âdetler gündün güne değişmedir. Bakır tencere yerine düdüklü tencere, kordonlu saat yerine kol saati; hokka takımı divit yerine dolmakalem, gramfon yerine pilli radyo hediye olarak geliyor. Bu hediyeler gaz boyamalarına, bürümcüklere sarılı değilde jelâtin naylon takımlarına sarılıdır.

Esکیدen aileler hele zenginler evlerine kol kol çengi getirirlerdi. Bu yine de unutulmuş değildir, ama o da şekil değiştirmiştir. Folklor hareketlerinin yayılmasından sonra çok defa genç kızlar sandık dibinde kalmış ninenlerinin elbiselerini çıkarıp, Bursa'nın o meşhur havalarını söyleyip yine o güzel güvendelerini, sek-melerini, yedi benli, kırık hava, firaknâme, hat-ta oturak oyunlarını oynarlar.

Son zamanlarda bu gibi düğünlerde hisım akraba diye delikanlılar da görünür olmuştur. Eski namahremlik az çok gevşemiştir. Bu gençlerin bazıları Bursa'ya mahsus fiskeli tef çal-mada maharet sahibidirler.

Bu arada kadın ustalar da düğünü idare ederler, genç kızları da oyuna kaldırırlardı..

Bursa'da düğünlerde darbuka önemli bir

yer tutar. Hele Tuz pazarında karpuz kavun sergilerinden sonra darbuka sergileri açılırdı. Sün-net düğünlerinde çocukların ellerinden bırakmadıkları bir oyuncak ta darbukadır. Bunların çoğunlukla testi kısmı kırmızıya boyanır, bunun üzerine beyaz sarı çiçekler yapılır, güller kon-durulurdu. Bu oyuncak darbukalar elden ele do-laşırđı.

Asıl düğünde ilgi çeken sünnet çocuğu de-ğilde oyun oynayan kızlardı. Bunlar musikinin temposuna uyarak döne döne göbek atarlar, sonra alınlarına su dolu bir bardak koyup öyle göğüs titretirlerdi ki bunu meslekten çengiler bile kolay kolay yapamazlardı. Bunlar güya sün-netten sonra erkek sayılan sünnet çocuğunu eğlendirmek için oluyordu. Burada erkeklerin içerek yaptıklarını kadınlar içmeden yapabili-yorlardı.

Bir inanışa göre ilk gece çocuğun uyuma-ması gereklidir. Onun için böylece çocuk uyul-muyor, eğlendiriliyor. Oyuncu kız bu çocu-ğa bütün dişilik hünerlerini gösterir, ama ço-cuk uykusuzluk ve acılar içindedir, gözleri bir şey görmez.

Bu arada sünnet ve evlenme düğünlerinde rumuzlu, imalı konuşmalar olur:

- Kimin nesi acaba bu taze?
- Ay tanımadın mı? Bizim Safnaz'ın to-runu!
- Üstüme iyilik sağlık, söylemesen inan-mazdım, ustası kim acaba?
- Ustası kim olacak, ya anası ya nenesi!
- Desene kenarına bak bezini al. Bir yan-dan mevlide gider, bir yandan çengiye... On-larda olan marifet kimde var acaba!

Bu gibiler için düğün ile dedikodu bir a-rada olmalı ki, düğünün tadı çıksın. Oğlan ana-ları için düğünün bir mânası, onun, bir kız sergisi, bir panayır olmasıdır. Mesireler, seyir yerleri, teferrüçler, seyranlar, hatta gelin ha-mamları evlenecek oğullarına kız bulma paza-rıdır.

Ama kimisi oğluna değil de kendi huyuna göre olanı seçer. Kimi tatlı dilli, şirin sözlülere göz kor. Bazıları da mahcup taze arar. Zevklere karışılmaz. Bunları arayanlar bazan dişli tırnak-lı birine düşerler, o zaman da, «ne yapalım ba-siretimiz başandı», demekten başka söz bulamazlar.

Davul, «dengi dengine» dermiş. Ama, o

AYAĞINA DİKEN BATAN HORAZ

Yazan: Dr. Saim SAKAOĞLU

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman için-de, eski hamam içinde, cinler cirit oynarken kalbur saman içinde; masal milki, mal miki, yil-diz saydım on iki, on ikinin yarısı, sağımcinin karısı, sağar sağar getirir, çocuğunu yatırır; o güzelin sütü, yapalar kötü, horaz girer leğene tavuk gibi oturur; geyik gelir yanına, boynu-zunu batırır; horaz kimin? Ali Ağa'nın, geyik kimin? Veli Ağa'nın; derken, üç horaz çıktı bir köşeden, birisi alaca, birisi karaca, birisinin tü-yü yok, alacanın kövü yok; ne ele gelir ne bele, bela mı belâ; yolda durmaz, dalda durmaz, suç işler ama hokkabaz mı hokkabaz, aman ne ya-ramaz ne yaramaz, şu bizim aksi horaz.

Çok eski zamanlarda horazın birisi bir çöp-lükte eşinirken ayağına bir diken batmış. Ho-raz bu diken çıkaramamış. Karşıda bir ev gör-müş, o eve gitmiş. Orada da bir ihtiyar nine oturuyormuş. Horaz ona yalvarmış:

«Nine nine, şu ayağımdaki diken çıkarsa-na.»

Nine de horazın ayağındaki diken çıkar-mış. Horaz nineye demiş ki:

«Nine o diken ateşe at, yansın.»

Nine de onu ateşe atıp yakmış. Horaz bi-raz dolaşıp geldikten sonra nineye demiş ki:

«Dikenimi isterim.»»

«Ben onu ateşe attım.» deyince de aksi horaz dayatmış:

«Ben dikenimi isterim.» diye. Sonra da ni-nenin ekmeklerini çalıp kaçmış. Giderken yolda çobanlara rastlamış. Onlara nineden kaptığı ek-mekten vermiş. Daha sonra gelip çobanlardan ekmeklerini istemiş. Alamayınca da bir koyu-nu kapıp gitmiş.

davul. Gelin ile görünce karşılıklı oynarlar, bunun türküsünü de söylerler. Bu oyun hoşla gidince bu defa aşka geip de iki kaynana da oyuna baş-ladılar mı artık bu işin tadı tuzu kalmadı demektir. Toparlanan toparlanana, zaten horozlar öt-meye başlamış, tan yerli ağarmıştır. Kırk gün kırk gece diye düğünlerin sâde adı kaldı. Şim-diki düğünler bir tek gün ama dedikoduları kırk-gün, belki de kırk yıl...

Oradan kaçan horaz bir düğüne gitmiş. Koyununu onlara vermiş, Onlar da koyunu kesip yemişler. Aksi horaz bunlara da kafa tutmaya başlamış:

«Ben koyunumu isterim,» diye.

Koyunu kestikleri için verememişler. Bu kı-zan horaz gelini alıp kaçmış. Horaz yoluna de-vam ederken çobanlara rastlamış. Onlara ge-lini vermiş ve kavallarını almış. Başlamış ka-vali öttürmeye:

«Ekmek aldım,
Koyun aldım,
Gelin aldım,
Kaval aldım,
Üüüüüü üüüüüü.»

Kavali öttürükten ayağına bir diken daha bat-maz mı?... İşte o zaman horaz hiç bir yere gi-dememiş. Daha doğrusu başka yere gitmeye eli tutmamış ve bu dikenin acısını çekip durmuş.

Bu masal 30 Aralık 1969 günü Denizli'nin Çardak ilçesine bağlı Bozkurt bucağında yalnız dinleyiciye anlatılırken tesbit edilmiştir.

Anatan: Selihli-Manisa 1893 doğumlu Ha-lime ve Salih kızı Rahime Bayrak. Sadece arap harflerini okuyabiliyor, ev kadınıdır. Pek çok masal bilmekte ve çocukluğundan beri anlatmaktadır.

Ona göre bu masaldaki olaylar olmamıştır, fakat olabilir. Yaşanmış olaylardan masal mey-dana getirilmesi hususunda bir fikri yoktur.

Bu masalı kimden ve nerede dinlediğini hatırlayamadı, sadece çocukluğunda dinlemiş olduğunu söyledi.

Bu masalı Denizli Lisesi öğrencilerinden Sü-leyman Zingal derlemiştir.

Bu masalı ve bu liseden derlenen diğer ma-salları edebiyat öğretmeni Zülfiye Güntekin göndermiştir.

Bu masalın TTV numarası 19, Aarne-Thom-son Katalogu numarası ise 1655'tir.

BAŞLIK, GİYİM - KUŞAM, SAÇ, ZULUF VE SÜSLER

Yazan: Ali Esat BOZYIĞIT

Doğan korunmak için insanlar giyim kuşama gereksinme duyarlar. Sosyal, ekonomik, kültürel faktörlerin etkisi ve uygarlıkların gelişmesi ile bu giyim kuşam gereğinin yanısıra süslenme, giyileni yakıştırma çabası da önem kazanmıştır. Örneğin saça şekiller vermek, başa türlü başlıklar takmak, kaşa, göze, yanağa, dudağa boyalar sürmek, takı takmak hep bu daha güzel görünme isteğinin sonucudur. Anadolu kadını da elinden geldiğince giyim kuşamına olduğu kadar süsüne de önem verir. Bu önemin en güzel örneklerini halk şiirimizde, özellikle manilerimizde görmek mümkün. Dilerseniz bu özlü ve içtenlik dolu küçük dörtlüklerle birlikte doğa, güzel ve güzellikler ozanı Karacaoğlan'ın dörtlüklerinden de yararlanarak saç, baş, yüz süslemelerinden söz edelim.

Saç; kadınların en belirgin süslenme aracı. Zamanın zevk ve güzellik anlayışına göre ya dizlere, topuklara dek uzatılır, ya da kıvrım kıvrım, lüle lüle, top top sarılır, toplanır. Karacaoğlan'dan:

Bir Anadolu başlığı ve süsleri

Yürü bire yürü, Antep illeri
Senin yakışığın yaz ilen gelir.
Saçı top top olmuş eğri peçeli
Gelinler karışmış kız ilen gelir.

İki mani:

Gözlerim gözündedir
Güç gibi yüzündedir
Benim bir sevdiğim var
Saçları dizindedir

İndim dere başlarına
Sürme çekmiş kaşlarına
Altın tarak al be yarım
Şu kıvrırcık saçlarına

Yalnız baş güzelliğine değil, yüz güzelliğine de katkıda bulunur saç. Alnın üstüne dökülen bir tutam perçem... Karacaoğlan'dan iki ayrı dörtlük:

Dostumun yaylası kayalı, taşlı
Bakmam gerdana gözlerim yaşlı
Bir topak perçemli, bir hilâl kaşlı
Uyandırman, kömür gözlüm yorgundur.

Huri kızlar, sürmelemiş gözünü
İlin, aşiretin çeksin nazını
Kaldır perçemini, görem yüzünü
Yüzüne dökülen teller öğünsün.

İki mani:

Bahçelerde al erik
Yaprağı delik delik
Benim bir sevdiğim var
Perçemi yedi bölük

Tokat'ın altı taşır
Mektubun tez ulaştır
Deste perçemli yarım
Didemden akan yaşır

Ya da kâkül âşıklara neler söyletmez ki. Karacaoğlan'dan iki ayrı dörtlük:

Karac'oğlan hey der, elin nazarı
Hercayı dilberle etme pazarı
Dünyada sevmeli esmer güzeli
Kâkülleri yüzde, tel incinir mi?

Kâmil olan belli olur sözünden
Mah yüzüne bölük bölük yazılan
Al yanağa çifte benler düzülen
Kâkûl müdür, zülûf müdür, tel midir?

İki mani:

Arpa biçtim çakılı
Bu yıl kızlar akılı
Seversen gelini sev
Alın kesik kâküllü

İbrik almış eline
Su damlamış koluna
Sabah çisesi vurmuş
Kâkülünün teline

Zülûf de öyle. O da yüz güzelliğini arttıran saç uzantısı. Yüzün iki yanından şakaklara doğru dökülür ozanı bile yanlıtır. Karacaoğlan'dan bir dörtlük:

Bir çiçek açıldı Bilal özünde
Lâle midir, sünbül müdür, gül müdür?
Elif elif eder yarın yüzünde
Zülûf müdür, perçem midir, tel midir?

İki mani:

Üzüm üzüm değer
Hevenk sözüme değer
Baş yastığa koyunca
Zülûf yüzüme değer

Ay şevki dağa düştü
Zülfün dudağa düştü
Kaldır zülfün öpeyim
Yolum uzağa düştü

Bu saç, saç uzantılarını daha güzel yapmak için tarak gerek, toka gerek, saç bağı gerek. Karacaoğlan'dan üç ayrı koşmadan:

Âşık bilir âşıkların suçunu
Cennet sandım yâr koynunun içini
Tarayıp zülfünü, düzelt saçını
Hilâl kaş üstüne düz kara gözlüm.

Salına salına gelir nazınan
Seni avladayım şebaz bazınan
Al tokaylan, kırmızı pervazınan
Silinir, vadiye çıkar sabahtan

O geline dedim, güzeller ağı
Senin için dolandım karlı dağı
Alayım da sana altın saç bağı
Torla topla ince bele ser gelin

İki mani:

Kaşların gözün kara
Varırım ara sıra
Fildişi tarak aldım
Yarım zülfünü tara

Koca kapının üstü
Saç bağım yere düştü
Saç bağım alam dedim
Düşmanlar kaptı kaçtı

Kaşlar ve kırpıklar; bunlar da göz güzelliğini arttırır. İnce, hilâl gibi, kömür renkli kaşlar hele bir de sürmelenip, rastıklanınca ne güzel olur değil mi? Karacaoğlan'dan dörtlükler:

Tanımadım kırpiğinden, kaşından
Ayırmadım yâreninden eşinden
Öpe idim gerdanından düşünden
Gelin olup bize gelesi kızlar

Sabahtan uğradım ben bir geline
Görse de görmezden gelir yâr beni
Düştim ataşına yandım tutuştum
Kara kaşım, ne haldayım, gör beni

İnip gider şu bahçenin düzüne
Halka halka sürme çekmiş gözüne
Gelin oldum diye bakmaz yüzüme
Yüzünü tenhada bari aç indî

Manilerden örnekler:

Kalenin üstü taşır
Saçını belden aşır
Elâ gözler üstüne
Yakışan kömür kaşır

Ah taşlar kara taşlar
Yarım karanfil aşlar
Kaldır yârim perçemini
Görünsün samur kaşlar

Ekin ektim başlara
Kazmam vurdu taşlara
Rastıklar mı çekiyon
O incecik kaşlara

Şu derenin taşına
Pembe örtmüş başına
Bugün yarımı gördüm
Rastık çekmiş kaşına

Masalar dolu şişe
Dostlar bakın şu işe
Sürmelenmiş gözlerden
Yandım oda ateşe

Kadınlarımız kızlarımız allanıp pullanınca, güzel kokulu lavantalar, misler, yağlar, sürününce daha da güzel görüneceklerini iyi bilirler. Böyle şeylere de öyle değer verirler ki...

Karac'oğlan yâr köyünden gelirim
Eğlenirim dost yanında kalırım
Ben yârimi kokusundan bilirim
Zülûfleri misk ü anber yağlıdır.

Manilerden örnekler:

Rüzgâr eser dal sallanır
Güzeli seven ballanır

Benim yarım orta karar
Ne allanır, ne pullanır.

Yeşli yaprak şişede
Otur yarım köşede
Kasabadan gelirken
Kokluk getir şişede

Göğerti bostan gayri
Almalı fistan gayri
Gelin olduk ne gördük
Bir şişe misten gayri

Pencereden bakıyor
Kitap almış okuyor
Perçemine yağ sürmüş
Yel estikçe kokuyor

Tarladan gel tarladan
Yoldur seni terleten
Kutu pudra değil mi
Güzelleri parlatan

Dereler yandan gelir
Bu sevda candan gelir
Yâr lavanta sürünmüş
Kokusu Van'dan gelir

Küpesiz de hiç yapamazlar. Karacaoğlan'dan
iki örnek:

Türkmen obaları çevrilir konar
Güzeller suyundan içer de kanar
Küpeler kulakta mum gibi yanar
Gördükçe, efkârım artıyor dağlar

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Bir bağ dikip meyva yetiremedim
Alım perçemli, kulağ küpeli
Yârin gölgesinde oturamadım

Gerdanlığı da severler. Boncuklusunu, gü-
müş mesirelisini takarlar, ya da beşbirliği di-
zerler. Manilerden örnekler:

Bağladım kır atımı
Erikbeli sazına
Sarayım kollarımı
Boncuklu boğazına

Pencereden bakınır
Ülüzgârdan sakınır
Ak gerdanın üstüne
Fındık altın takınır

Maniciyim naz beni
Ata çul et yaz beni
Ben bir gümüş masırım
Ak gerdana diz beni

Pencereden bana bak
Bir fincan kahve bırak
Kız beni seviyorsan
Gerdanına beşli tak

Tepe tepeye bakar
Üç oğlan beni yakar
Beni alacak oğlan
Boynuma altın takar

Fasulyenin ezmesi
Ne hoş olur yemesi
Boynumdaki beşbirlik
Yarimin hediyesi

Bu gerdanlı bir de doğuştansa vay o za-
man haline... Karacaoğlan'dan:

Karac'oğlan derde yandım yanalı
Aşk elinden yüreciğim bereli
Ak gerdanda çifte benler sıralı
Kız ne diyon, şu derdinden ölene

Bir mani:
Karanfilim biberim
Sen gelme ben giderim
Gerdandaki benleri
Çoban olur güderim

Bu güzelliklerin, bu güzel yüzün, bu güzel
başın üstüne şaldan yaşmağa, festen yazmaya
türli türli, renk renk örtüler örterler, başlıklar
giyerler. Karacaoğlan'dan iki ayrı örnek:

Başına almış bir ince yemeni
Aramızdan kaldıraım gümanı
Ak topuk üstüne sandal tumanı
Boğup gider, bir gözleri sürmeli

Yavuz keklük gibi oynar eğlenir
Mıs kokulu yağlar ile yağlanır
Sabah akşam türli yazma bağlanır
Eğip geçer yeşil başın sevdiğim

Örnek maniler:

Esmer bugün ağladı
Yüreğimi dağladı
Kara kaşın üstüne
Mavi yazma bağladı

Dam başının düzleri
Elma gibi yüzleri
Al yaşmağın altında
Çakır çakır gözleri

Çay akar çağıl akar
Yârim sayardan bakar
Eğivermiş mor fesi
Edâsı beni yakar

Şu yamaçtan haykırdım
Sevdiğim duysun diye

İpek şallar yolladım
Başına koysun diye

Başlarına örttüleri bu şeyleri boncukla, al-
tınla, püskülle de süslerler. Karacaoğlan'dan:

Kızlar güzel amma nakış iş ile
Boynun donatırlar tel kumaş ile
Püsküllü boncuklu yüce baş ile
Al yeşil gerdeğe giresi kızlar

Manilerden örnekler:

Oğlan tarlan ne düzdür
Yüzdür kayığın yüzdür
Sevdiğin iyi huylu
Başına altın dizdir

Dağın başı pusludur
Yavuklum pek usludur
Dudakları boyasız
Yalnız başı süslüdür

Su koydum su tasına
Denizin ortasına
Boncuklu fes ördürdüm
Şu yarın sevdasına

Bütün bu güzellikleri sık sık kendileri de
görmek isterler ve ellerinden aynayı düşürmez-
ler. Karacaoğlan'dan bir örnek dörtlük:

Aynasını almış da başın bağlar
Günde üçbeş kere zülfünü yağlar
Cihanlar elinden bütün zâr ağlar
Cihanı ateşe yakar bu gelin

Bir mani:

Yüksek yaptır binayı
Fazla yolla kınayı
Eğer beni seversen
Ver eldeki aynayı

Gayri biz susalım. Yine Karacaoğlan öğsün
bu güzellikleri:

Gezer iken sürüsüne uğradım
Durmuş sohbet eder beşi güzelin
Belki şu cihanda misli bulunmaz
Yüzü çifte benli, başı güzelin

Söylediğim şu sözlerin mânâsı
Ağzında dişleri inci dânesi
Hangi tarihtedir, bilmem senesi
Onbeşini bulmuş yaşı güzelin

Lâyık mıdır aşıkını yorması
Yüzüne dökülmüş altın sırması
Gam mıdır yoluna bir can vermesi
Beni mecnun etti kaşı güzelin

Karac'oğlan der ki, rastgeldim cana
Görünce yaralar döndü hicrana
Gerdanda benleri benzer mercana
İnciye misaldir dişi güzelin

Bize gelen KİTAPLAR

● Mahmut İslamoğlu: «KIBRIS TÜRK FOLK-
LORU». Kıbrıs Türk kıyafetleri, takılar, düğün-
ler, gelenekler, ninniler, bayramlar, maniler,
türküler, masallar, inanışlar, atasözleri, Halkın
Sesi Basımevi, Kıbrıs, 1969. 22X15 cm. boyun-
da, 76 sayfa, 250 Mil.

● Kemal Rüstem: «GÜZEL KIBRIS — RESİM-
LERLE». Kıbrıs hakkında tarihi ve turistik bakı-
mından geniş bilgi ve resimler, 1961 yılında
Amsterdam'da bastırılmıştır. 18,5X12,5 boyunda,
96 sayfa, 425 Mil.

● İbrahim Zeki Burdurulu: «DİLBİLGİSİ AÇI-
SINDAN YAPITLARIMIZ». İncelemeler (Tümce
Çözümlemeleri'nden ayrı basım). 24X17 boyun-
da, 125 sayfa, 15 lira (İzmir).

● Cahit Sıtkı Tarancı: «OTUZBEŞ YAŞ». Şiir-
ler. Onikinci basılış. Varlık Büyük Eserler Ki-
taplığı: 21. 16,5X12 boyunda, 160 sayfa, 10 lira.

● Orhan Kemal: «BABA EVİ». Roman. Altın-
cı basılış. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 423.
16,5X12 boyunda, 150 sayfa, 10 lira.

● Halil Beyhangil: «BOZUK DÜZEN OKULU»
Anı dizisi halinde ortaöğretim düzenimizin bi-
limsel ve pedagojik açıdan hikâyesi. Varlık Fay-
dalı Kitaplar: 152. 16,5X12 boyunda, 160 sayfa,
10 lira.

● René Dumont-Müntekim Öktem: «DÜNYA
NEREYE GİDİYOR?». Yok olmak mı, düş kurmak
mı? Eserin yazarı sorunlara ışık tutuyor. Varlık
Faydalı Kitaplar: 153. 16,5X12 boyunda, 174 say-
fa, 10 lira.

● Honoré De Balzac — Naci Kutluk: «AL-
BAY CHABERT». Roman. Yaşar Nabi'nin önsö-
zü ile. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 240.
16,5X12 boyunda, 136 sayfa, 10 lira.

● Cemal Kutay: «BİLİNMEYEN TARİHİMİZ.»
3. Kitap. Tarihimize ait sohbetler, çehreler, bel-
geler, hâtıralar. Kutay Yayını. P.K. 34, Kadıköy
- İstanbul. Tel. 31 16 82. 19,5X13,5 boyunda, 480
sayfa, 30 lira.

● Yaşar Nabi: «BAŞLANGICINDAN BUGÜNE
TÜRK ŞİİRİ — 100 ŞAIR». Divan, Halk ve Ye-
nilik dönemine ait şiirler. Kitabın sonunda şair-
lerin kısa kimlikleri yer almıştır. Varlık Faydalı
Kitaplar: 87. 16,5X12 boyunda, 410 sayfa, 20
lira.

YİTİRDİĞİMİZ HAYALİ KÜÇÜK ALİ

[Mehmet Muhittin Sevilen : 1886 — 7.12.1974]

Yazan: Ahmet BORCAKLI

Değerli sanatçı, iyi insan ve gönülden dost Hayalî Küçük Ali, 88 yıllık ömür geçidini aşarak, 7 Aralık 1974 Cumartesi günü aramızdan ayrıldı. O, geleneksel temaşa sanatımızın, yüz-yıllar boyunca, Türk Tiyatrosu'na kaynak olabilecek sanat estetiği'nin ana çizgilerini benliğinde toplayan «Karagöz» oyunu'nu, özelliklerini bozmadan, 20. Yüzyıla aktaran ve yaşatan bir halk sanatçısı idi.

Altmış yıla yakın bir süre, yalnız Karagöz'ü oynatmakla kalmamış, tasvirler keserek Karagöz koleksiyonları meydana getirmiş, kitaplar yazmış, ses bantları doldurmuş, filmler yapmıştır. Yaratmış olduğu özel yeni Karagöz oyunları ile, Türkiye Radyoları'nda 20 yılı aşan süre içinde kıymetli bir halk eğitim hizmeti vermiştir.

Hayalî Küçük Ali'nin sanatı yapmacıksız, arı ve samimidir. Çağının tanınmış hayâl ustalarının «Karagöz» âlemlerinde, kendi kendisini yetiştirmiştir. O, en nezih topluluklar önünde sanatını sergileyebilecek meharret, zihniyet ve alışkanlığa sahipti. Rahmetli'nin hiç bir zaman bayağılığa düştüğü görülmemiştir.

Hayalî Küçük Ali, işlek bir zekâ, kuvvetli hafıza, üstün el ve kafa becerileri, taklitçilik, müzik bilgisi, güzel ve değişik ses nitelikleri ile, Türk dili ve edebiyatı, geniş bir halk kültürüne sahip olunması gereken bu çetin «Karagöz» sanatının, görülmeye layık son temsilcilerinden biriydi.

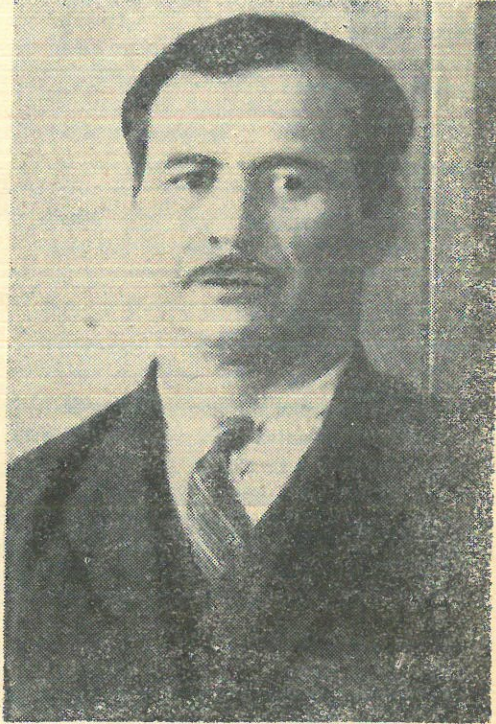
Son on yılını, evinde kâh dinlenme kâh yorunluk ve hastalıklarla savaşarak geçirdi.

Karagöz tipleri Onun sesinde, belki de kuşaklar boyu, en güzel örnekler olarak yaşayacaktır. Yeri doldurulamayacak bir değer olan Hayalî Küçük Ali nur içinde yatsın. Çünkü O, ses ve görüntü kaydedici elektronik araçların geliştiği bir çağda yaşama mutluluğuna erişmiştir.

HAYALİ KÜÇÜK ALİ'NİN YAŞAMI

1886 (1302) yılında İstanbul'da doğmuş, 1974 yılı Aralık ayının 7 sinde Ankara'da ölmüştür. Asıl adı, Mehmet Muhittin Sevilen'dir. İs-

Hayalî Küçük Ali Gençlik yıllarında..

tanbul'da Davutpaşa Rüştüyesi'ni bitirdikten sonra çalışmak üzere P.T.T. idaresine girmiştir. 1. Dünya Savaşı'nda askere alınmış, terhis olduktan sonra tekrar eski işinin başına dönmüştür. Ankara'da Paket Postahanesi memuru iken 1944 de emekliye ayrılmıştır.

Karagözcülük sanatına, daha 8 yaşlarında iken heves eden Küçük Ali, bu sanatı, devrinin usta Karagözcülerini seyrederek öğrenmiştir. Karagözcülüğü meslek olarak seçmesinde en büyük desteği Safvet Efendi olmuştur. Hayalî Ömer Efendi, Hayalî Memduh Bey, Hayalî Arap Cemal Efendi, Hayalî Sobacı Ömer Efendi, Hayalî Nazif Bey, Hayalî Serçe Mehmet Efendi, Hayalî Kâtip Salih Efendi, Hayalî Arap Ömer Ağa ve Hayalî Behiç Efendi Onun seyrettiği Karagözcüler arasındadır.

ARAŞTIRMALARI

Ünlü Karagözcülerden Hayalî Saraç Hüseyin'in yanında Karagözcülüğe başlayan Küçük Ali, ilk defa, 1900 yılında henüz 14 yaşında iken Fatih'in Draman Mahallesinde Karagöz oynamış ve oynadığı «Hunhımlı Mandra» çok beğenilmiştir. Hayalî Küçük Ali takma adını işte o zaman almış, bu isimle tanınmıştır.

Böylelikle 60 yıla yakın bir süre Karagöz oynatarak bu oyunun üstadları arasında yer alan Hayalî Küçük Ali, 20 yıl kadar Ankara Radyosu'nda Karagöz oynamıştır. Küçük Ali'nin üçü kız, biri erkek olmak üzere dört evladı ve 15 den çok torunu vardır. Torunlarından Erhan Ergüler ve Tuncay Tanboğa da dedelerinin sanatını benimsemiş bulunmaktadır. Tuncay Tanboğa Torun Çelebi takma adını kullanmaktadır.

HAYALİ KÜÇÜK ALİ'NİN ESERLERİ :

Kitapları :

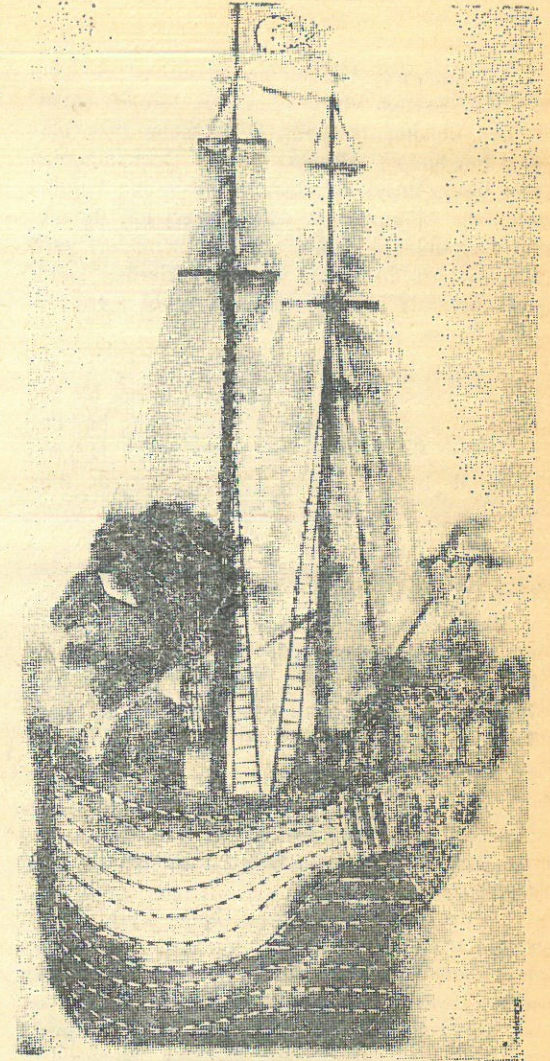
- Karagöz'ün hamam eğlencesi. (1928).
- Karagöz'ün Kâğıthane safası (1928).
- Hayâl perdesi (1931).
- Karagöz (1969).

Karagöz Tasvir koleksiyonları (1958-1960) :

- Millî Kütüphane Hayalî Küçük Ali Tasvir koleksiyonu.
- Ankara Devlet Konservatuvarı Hayalî Küçük Ali Tasvir koleksiyonu.
- Ankara Etnoğrafya Müzesi Hayalî Küçük Ali Tasvir koleksiyonu.
- Bursa Müzesi Hayalî Küçük Ali Tasvir koleksiyonu.

Ses bantları:

- Millî Kütüphane Müzik Bölümü Arşivi'nde 19 band'da 17 Karagöz oyunu.
- Meddah hikâyesi (Sandıklı Ebe) (1958-1960).
- Ankara Üniversitesi D.T.C. Fakültesi Tiyat-

Karagöz Oyunları figürlerinden Gemi ve Karadenizli

ro Bölümü Arşivi'nde Millî Kütüphanedeki oyunların birer kopyası ile ayrıca Molière'in Zoraki Takib oyunundan uyarlama

- Karagöz'ün hekimlik oyunu.

Sinema filmleri:

Başbakanlık Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Film Arşivinde :

- Gülme Komşuna gelir başına.
- Karagöz. (Muhavereler).

gunlaşma ve Kız San'at Enstitülerini, Konservatuvarı, Müzeler Genel Müdürlüğünü, TRT'nin çalışmalarını akla gelen ilk isimler olarak sayabiliriz.

2) İkinci guruptaki özel kuruluşları da kendi içinde bir takım sınıflamalara tabi tutabiliriz.

A) Halk Oyunları çalışmaları yapan kuruluşların çalışmalarının kitlelere sunulmasını organize eden müesseseler çeşitli festivaller, yarışmalar düzenlemektedir. Bunun faydaları yanında gençlerin ve çocukların bir araç olması tartışılmaya değer bir konudur.

B) Mahallî Folklor kuruluşları: Memeketimizin hemen hemen her iline ait mahallî Halk dansları kuruluşu vardır. Bunların en büyük özellikleri otantiğe sadık kalışlarıydı. Ancak hemen belirtelim ki bugün bu kuruluşların yüzde 90'ında otantik çalışma diye birşey kalmamış, çoğu bu özelliğini kaybetmiştir.

C) İkinci gurubu sınıflarken üçüncü ve son bölümde folklorumuzun bazı konularını bu arada Halk Oyunlarımızın en az sekiz, on bölgesinin oyunlarını oynayabilen komple elemanlara sahip gönüllü folklor kuruluşlarının mevcudiyetini belirteceğiz.

Bu tip kuruluşların bünyelerinin hemen hemen tamamı yüksek tahsil yapan veya liseli gençlerden kuruludur. Öğrenmede, uylumda, görgü kaidelerine riayette üstünlük gösterirler. Mahallî ekipler asgarî 10-12 kişiyle sadece bir bölgenin halk Oyunlarını azamî 10-12 dakika olarak temsil edebilmektedir. Bu tip guruplardan 2-3 saatlik devamlı program yapmaları istendiği takdirde 10 bölgenin oyunlarının oynanacağını düşünersek, ortalama 100 120 kişilik kadroya ihtiyaç duyulur. Aynı işi 35-40 kişilik kadrosuyla birkaç bölgenin oyununu bilen komple elemanlara sahip bir gönüllü kuruluş başarıyla yapabilmektedir. Bu memleketin bir çocuğu her Türk halk oyununu rahatça kavrar. Öyle komple halk oyunları elemanı vardır ki, Silifke'de doğmuş olmasına rağmen bir Erzurum barını, bir Gaziantep halayını Silifke oyunu kadar başarıyla oynar. Yüzlerce başarılı örnek gösterilebilir.

BUGÜNKÜ DURUM NEDİR?

Özellikle son yıllarda folklor çalışmaları alabilirdiğine artmış ve o nisbette de Türk Folkloru Millî Kültürümüz içindeki yerini Gençliğimizin benliğinde bulmuştur. Temenni edilir ki bütün gençlerimiz böyle kültürel çalışmaların içinde bulunsun.

Bununla birlikte halk oyunlarımız alanında:

1) Herşeyden evvel folklorumuzla ilgili şahısların ve kuruluşların, müracaat edebilecekleri, problemlerine çözüm yolu gösterebilecek, faaliyetlerini kanalize edecek bir merci yoktur. Yukarıda da söz konusu ettiğimiz gibi bu açıdan bir araştırma yapıldığında ne Turizm Tanıtma, ne de Dışişleri, Millî Eğitim ve Kültür Bakanlıklarının ilgili Folklor ve Kültür Daireleri statülerinin folklorumuzun sorunlarına çare bulmaktan uzak oldukları görülecektir.

2) Hal böyle olunca mevcut folklor kuruluşları her türlü tesbit ve murakabeden uzak kalmaktadır.

3) Kahramanlık günlerinde, bayramlarda, kutlama törenlerinde, şenliklerde, festivallerde, turistik kabileleri karşılamada mutlaka halk dansları gösterileri vardır. Herhangi bir kuruluşa gösteri yaptırılır. Ama gösteri yapan kuruluşların ne gibi zorluklarla bu işi başardıkları hiçbir zaman sorulmaz, araştırmaya lüzum görülmez.

4) Özellikle yurtdışı gösterilere iştirâk, kuruluşlar arasında çekişme konusu oimakta her kuruluş diğerini atlatmağa veya yurtdışına gitmesi kesinleşmiş bir gurubu engellemeğe çalışmaktadır. Konunun üzüntü verici tarafı ise, farkında olmadan resmî mercilerin de bu kördüşüne dahil olmalarıdır.

5) Bazı bölge ekipleri, «dejenere ediliyor», iddiasıyla oyunlarının kendi bölgeleri dışına çıkmasına var güçleriyle engel olmağa çalışmaktadır. Bu suretle bölgecilik uğruna bazı bölgelerimizin oyunları yavaş yavaş ortadan kalkmakta, sadece 10-15 kişi arasında sıkışıp kalmaktadır. Belki de bir müddet sonra kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

6) Kıyafetlerle ilgili elde hiçbir rehber yoktur. Anadolu'da sandıklardan çıkan orijinal kıyafet ve aksesuar, açığız tacirlerin toplamasıyla sona ermek üzeredir. En kötü tarafı da büyük şehirlerimizdeki tüccarların ellerinde toplanan bu materyal yurt dışına çıkarılmak üzere turistlere satılmaktadır.

7) Memleketimizde yıllarını folklorla vermiş sayısı bu memleket için çok az olan isim sahipleri dahi ya birbirleriyle dargın, ya da lüzumsuz kaptis içindedir. Bu durumda onlar yavaş yavaş pasif hale gelmekte, yerlerindeki boşlukları çoğunlukla hiçbir tecrübeye sahip olmayanlar doldurmağa çalışmaktadır. Bu suretle tatbikatta bocalamalar, aksaklıklar doğmaktadır.

8) Bir yurtdışı gösteriye iştirâk sırasında çeşitli engellerle karşılaşılır. Meselâ amatör

bir folklor kuruluşu yurtdışından bir festivale iştirâk daveti amışsa ilgili Bakanlıktan sadece harçsız hizmet pasaportu almak için yaptığı müracaata bir sürü engel çıkarılır da, turistik pasaport çıkarıp profesyonel olarak yurtdışında olur olmaz yerlerde Türk Halk Oyunlarını küçük düşünelere kimse birşey demez.

NELER YAPMALI?

1) Folklorumuzun temel konularıyla uğraşacak, folklorcularımızın ve folklor kuruluşlarımızın problemlerine çare bulacak onları hedefe yönlendirecek yetkili resmî bir merci vücuda getirilmelidir. Meselâ Turizm ve Tanıtma, Dışişleri, Kültür, Millî Eğitim ve Gençlik Spor Bakanlıklarının temsilcilerinden oluşacak bir Folklor Müdürlüğü kurulmalıdır. (Hukukî açıdan buna imkân olmadığı takdirde bir Bakanlık bu görevi üzerine alır, diğerleriyle de tam bir bağlılık içinde çalışır).

2) Bu Müdürlük hâlen memleketimizde bulunan folklorcularımızı ve Folklor kuruluşlarını, onların mevcutlarını ve ihtiyaçlarını tesbit etmelidir. İhtiyaçları tesbit edilen, kişisel çalışma yapan folklorcularımızla, kuruluşlarımızla eksikliklerini giderecek imkânlar verilmelidir.

Yurtdışına çıkan halk dansları topluluklarımız başarı kazanmaktadır. Yukarıda Confolens Uluslararası Festivali'nde Teflik Atasellim yönetimindeki Artvin Halk Oyunları Ekibimiz görülüyor.

KIBRIS ZAFERİ, OZANLARIMIZ VE YAPILAN PLÂKLAR

Derleyen: İhsan HİNÇER

Halkın ilgi duyduğu olaylar her zaman tarihin malı olmuştur. Zamanın ozanları, büyük savaşları, zaferleri, deprem ve kıtlıkları şiirleriyle günümüze ulaştırmışlardır. Türk halk şiirini inceleyenler, tarihin karanlık kalan olaylarını saz şairlerinin aydınlattığını görmüşlerdir. Ozanlar, halkın temsilcileridir. Vak'ânüvislerin ek-siklerini onlar tamamlamıştır.

Kıbrıs Barış Harekâtı da ozanlarımıza ilham vermiştir. Ozanlar, ulusun dili ve sesi olarak koşmalar, destanlar, türküler yakmışlardır. Ay-dınlar ve müzikçilerimiz de bu büyük olayı yazıları, şiir ve besteleriyle dile getirerek aynı düzeyde birliğe ulaşmışlardır. Âşıklarımızdan kantocu'arımıza, batı müzikçilerimizden, klâsik müzik sanatçılarımıza kadar bütün ulus, Kıbrıs Barış Zaferini, kahraman Mehmetçiklerimizden, şehitlerimize, devlet ve hükümet adamlarımızdan komutanlarımıza dek şiirlerine konu yaptılar. Plâkçılarımız, bunları halka sundular.

Bu plâkların hepsi de onbinlerin, bazıları ise

yüzbinlerin üzerinde satış yaptı. Bunları yarına devretmek için şairlerinin, okuyanların ve plâk yapımcılarının adlarını veriyoruz.

Plâk firması adı	Kot numarası ve okuyanlar	Eserlerin isimleri
Ergenç Plâk	001 Sait Ergenç	Girne'ye Bir Lefkoşe'ye İki Gidiyorum Kıbrıs'a
Hülya Plâk	829 Neşet Ertaş	Kıbrıs Destanı
Balet Plâk	Bn 161 23 sanatçı	Kıbrıs Destanı
Ömer Plâk	1159 İsmail Badıllı	Kıbrıs 1974
Ercan Plâk	74 Ali Ercan	Kıbrıs 1974
Plâk 34	044 Özkan Avcı	Mehmetçikler Kıbrıs'ta
Sayan Plâk	325 Saffet Genç	Elimde Bir Kırık Saz
Yavuz Plâk	1566 Nurhan Damcıoğlu	Türk'ün Kalbi Kıbrıs İçin Çarpıyor
Şah Plâk	714 Mustafa Küçük	Ben De Gidiyorum
Şah Plâk	295 Aşık Mahsuni Şerif	Karadenizliye Kıbrıs Azgellr
Şah Plâk	293 Aşık Ali Kızıltuğ	İstersen Bekle Beni
Şah Plâk	294 Aşık Ali Kızıltuğ	Türk Derler Hepimize
Solfej Plâk	41 Aşık Daimi	Ah Dünya Ne Yalan
		Zafer Kantosu
		Yunan'ın Haline Vay
		Kıbrıs Şehitleri
		Ecevit
		Yürüyün Aslanlar
		Kıbrıs Destanı
		Kıbrıs Destanı
		Kahbe Yunan
		Adem Yavuz'a Ağıt
		Kanlı Kıbrıs
		Adem Yavuz'a Ağıt
		Kaçma Yunan Kaçma

ARAŞTIRMALARI

Yıldırım Plâk	261 Nejat Söylemez	Şahlandı Türk Ordusu
Evren Plâk	95 Ali Avaz	Ecevit Emir Ver
Oskar Plâk	506 Aşık Sadık Sünbül	Kaçın Türkler Geliyor
Afşin Plâk	5052 Aşık Kemal Devrani	Kafana Yıkarcı Atina'yı
Zafer Plâk	7341 Bahattin Çamuralı	Vatan Sağolsun (Ağlayan Anneler)
Zafer Plâk	7342 Halil Eremoğlu	Bir Kumral Gözlüye
Harika Plâk	258 Necati Yavuz	Vatanım Kıbrıs'a Gitmek İsterim
Harika Plâk	849 Turhan Akar	Başınız Sağ Olsun Şehit Annesi
Harika Plâk	852 Turgut Yamakoğlu	Kıbrıs'a Güneş Doğacak
Sesim Plâk	101 Ahmet Ateşli	Kıbrıs Oyun Havası
Reyhan Plâk	341 Muhlis Topçu	Bombala Türküm Bombala
Kervan Plâk	26 Ziyet Sönmez	Çemberleri Yara Yara Geliyor
Sel Plâk	1102 Ali Doğan	Yavru Vatan Kıbrıs
Tunç Plâk	1050 Hasan Özkan	Zalim Ayrılık
Tunç Plâk	1051 İbrahim Saltan	Gel Gidelim Kıbrıs'a
Erdal Plâk	155 Murat Türkgücü	Bahçenin Kenarına
Murat Plâk	517 Ferhat Özyakupoğlu	Kıbrıs'ın Yollarında
Murat Plâk	518 Sivaslı Aşık Fakir	Kaynana
Sevilen Plâk	343 Ateş Böcekleri	Kıbrıs Nutku
Sevilen Plâk	344 Nebahat Yıldız	Silah Çattık Kıbrıs Üstüne
Balet Plâk	159 Öğ. Necati Demir	Kıbrıs'lı Onbaşı
Erdal Plâk	169 Diba Engin	Ecevit'e Sökmez Caka
Erdal Plâk	167 Naci Kaçar	Çıkalım Kıbrıs'a
Yıldırım Plâk	262 Nejat Söylemez	Kara Yemişin Dalı
Can Plâk	42 Abdullah Papur	Şanlı Türk Ordusu
Diskotür Plâk	5163 Fusun Önal	Adem Yavuz'a Ağıt
Diskotür Plâk	5162 Muzaffer Akgün	Kıbrıs Destanı
		Kıymetini Bilmedik
		Muratlar Köyü Katliamı
		Vicdansız
		Aslanlar Yurduna Düşman Giremez
		Kahraman Atanın Torunlarıyız
		Ne Mutlu Türk Doğup Türk Ölene
		Kıbrıs Yeşiladaya Takamızla Çıkalım
		Kırk Kurşunla Şehit Edilen
		3 Yaşındaki Türk Yavrusuna Ağıt
		Kıbrıs Filmi
		Sosisli Enosis
		Yeşilada Kıbrıs
		Şanlı Ordu
		Kahraman Mehmetcik
		Yaşasın Aslan Ecevit
		Elliyedi Şehidin Ağıdı
		Aslan Ecevit
		Bastır Şanlı Ordumuz
		Kıbrıs'tan Mektup
		Kıbrıs Dağlarında Türk Bayrağı
		Adem Yavuz İçin
		Vurun Mehmetcik Kahpe Düşmana
		Biz Barışçı Milletiz
		İsimsiz Kahramanlar
		Cephede Bayram
		Asker Yolu Beklerim

Diskotür Plâk	5161	Yeşim	Aslan Mehmedim
Atakan Plâk	222	Mustafa Atakan	Barış Dersi
Özleyiş Plâk	801	Haşimi Aşhık	Kıbrısın Fethi
Sultan Plâk	36	Ali Sultan	Yunan Kaçıyor
Kervan Plâk	78	Özay Gönlüm	Kanlı Kıbrıs
Özleyiş Plâk	800	Yaşar İlkbahar	Alkanlar İçinde
Yavuz Plâk	8957	Nuri Sesigüzel	Kıbrıs Şehitleri
Görsev Plâk	53	Mersinli İsmail	Ecevit'ten Emir Var
Şah Plâk	296	Ali Kızıltuğ	Ninenin Kıbrıs'a Mektubu
Hülya Plâk	820	Cevdet Babacan	Allah Yoluna Cenk Edelim
Hülya Plâk	823	Bedia Akartürk	Şehit Albaya Ağıt
Hülya Plâk	824	Bedia Akartürk	Kırıkale Sel Faciası
Yavuz Plâk	8958	Murat Çobanoğlu	Kahpe Yunanlı
Bahar Plâk	108	Ferdane Şengül	Kader Bizi Ayırdı
Sel Plâk	1101	Cihan Tunç	Yunanistan Bağla Köpeklerini
Atakan Plâk	223	Keloğlan	Kıbrıs Şehitlerine Ağıt
Esin Plâk	157	Yılmaz İşleyici	Muratağa Katliamı
Netfon Plâk	272	Adnan Varveren	Adem Yavuz'a Ağıt
Oskar Plâk	505	Abidin Yüce	Yeşilada Bizim Olacak
Topkapı Plâk	165	Şemsi Yastıman	Kıbrıs'a Çıktık Kıbrıs'a
Edifon Plâk	9288	Yaşar Reyhani	Uçun Jetler Uçun
As Plâk	5574	Ayşem	Adem Yavuz'a Ağıt
Melodi Plâk	74010	Yasemin Kumral	Köseoğlu Yiğitlemesi
As Plâk	5575	Celal Şahin	Aslan Ordumuz
Bahar Plâk	155	Ali Taş	Hesabı Görmenin Zamanı Geldi
Özgür Plâk	823	Aşık Mecnuni	Şehit Yavrum
Sultan Plâk	35	Ali Sultan	Şehit Mehmede Ağıt
			Senden Mi Korkarım Ey Kahpe Yunan
			Vurun Türk Askeri
			Keloğlan Kıbrıs'ta
			Keloğlan'ın Kıbrıs'tan Mektubu
			Türk Askeri Kıbrıs'a Doğru
			Tuna Nehri
			Şanlı Ordu
			Kahraman Ecevit
			Mehmetçik Kıbrısta
			Birde Bizim Eli Gezelim
			Kıbrıs Destanı
			Dadaloğlu
			Kıbrıs Uyan Türk Ordusu Geliyor
			Kıbrıs Barış Türküsü
			Kıbrıs'a Ağıt (Şehit Yavrusu)
			Doyasıya İçeceksin
			Girneden Yol Bağladık
			Barış Dersi
			Yavru Vatan Kıbrıs
			Kuyruk Hikâyesi
			Seni Gidi Kahpe Yunan
			Türkiyem
			Türkler Geliyor
			Bağımsız Kıbrıs
			Korkak Yunan
			Canım Kıbrıs

58

ARAŞTIRMALARI

Coşkun Plâk	1355	Hasan Mutlucan	Kahraman Ordumuz (Kıbrıs Türküsü)
Side Plâk	64	Süleyman İkinci	Vurun Düşman Dize Gelsin
Kral Plâk	977	Mehmet Batur	Vurun Mehmetçikler Vurun
Kral Plâk	978	Muhlis Akarsu	Asker Anası
Kent Plâk	1083	Sıla Dört	Aslan Mehmetçik
Zafer Plâk	7340	Cemal Eskin	Kıbrıs Gidiyorum
Taç Plâk	35	Hasan Erdoğan	Kalleş Yunan
Yonca Plâk	069	Özdemir Erdoğan	Türkün Sesi
Barış Plâk	1	Ulus Yeşilada	Kıbrısım
Seyhan Plâk	784	Ramazan Ceyhanlı	Kıbrıs Gelini
Coşkun Plâk	1356	Rıza Konyalı	Kıbrıs'tan Analara
Harika Plâk	848	Erkan Ocaklı	Genç Osman
Ercan Plâk	75	Ali Ercan	Dönme Mehmetçik
As Plâk	5573	Ayşem	Aslan Ecevit
Egefon Plâk	9587	Abdürrahim Üsküdarlı	Var Mısın
Türkofon Plâk	1028	Ayla Algan	Ben Kıbrıs'a Gidiyorum
Hülya Plâk	609	Muazzez Türüng	Kıbrıs Barış Türküsü
Sevinç Plâk	32	Aşık Mahmut Işık	Türk'üz
Okey Plâk	279	Zekeriya Bozdağ	Kıbrıs Ağıtı
Güngör Plâk	839	Özlem	Kıbrıs Ağıtı (devam)
Sağbaş Plâk	09	Zehra Sabah	Helâl olsun Şanlı Ordumuza
Sağbaş Plâk	10	Aşık Mehmet Yanık	Ayrılırken
Batı Plâk	176	Garip Yaşar-Şehriban	Türk Ordusu Kıbrıs'a
Türküola Plâk	191	Müslüm Sümbül	Yaylalar
Coşkun Plâk	1360	Aşık Ali Metin	Şehit Anası
Evren Plâk	96	Yıldıray Çınar	Şehit Babası
Özleyiş Plâk	803	Sultan Genç	Gel Ecevit Gel
			Şükret
			Gözü Kanlı Yunan'lı
			Hoş Gelişler
			Gel Mehmedim Alından Öpeyim
			Sevelim Sevillelim
			Kıbrıs Gelini
			Gönül Senin Elinden
			Kıbrıs Bizimdir Kahpe Yunan
			Kahramansın Sen Ecevit
			Kıbrıs Türküsü
			Sevdiğim
			Geliyorum Kıbrısım
			Beş Parmak Dağları
			Bastır Mehmetçik
			Baba Ecevit
			Türkün Gayesi Barıştı
			Cesetler Çıktı Meydana
			Şehidimin Yavrusu
			Yavrum Sana Emanet
			Adem Yavuz'a Ağıt
			Barış İçin
			Dalgalan Bayrağım Kıbrıs Bizimdir
			Kaçma Zalim Geliyoruz
			Neslimiz Cengaver
			Ahu Gözlüm
			Sen Git Yarım Kıbrıs'a
			Kırk Kurşun Sıkılır mı Körpe Yavruya

59

Bahar Plâk	182	Mustafa Altınoy	Vur Yunan'ı Öldürelim Köroğlu Yiğitlemesi
Işık Plâk	549	Aşık Hasan Polat	Vur Mehmet Vur Sorma Hallimi
Odeon Plâk	10436	Nesrin Sipahi	Yeşil Kıbrıs Çırpınırdı Karadeniz
Vegafon Plâk	750	Mürüvvet Kekilli	Atlılar Köyü Faciası Atlılar Köyü Faciası
Güven Plâk	255	Aşık Gülhani	Ecevit Olmasa Azar Kafirler Yunan Barışmaya Değmez
Batı Plâk	525	Aşık Yoksuli	Şehit Yavrusu Yavru Kıbrıs
Funda Plâk	305	Rıza Pekutsal	Hey .Gidinin Yunanı Kaçak Almanya'da (İcabında)
Çağdaş Plâk	131	Aşık Devrimi	Ümidim Sensin Ecevit Zafer Bizimdir Türk Ordusu
Türkofon Plâk	6214	Asuman Çevikkalp	Yavru Vatan Ver sazımı Elime
Türkofon Plâk	6215	Kamber Çınar	Kıbrıs'ta Ezan Sesi Var Mustafa Kemal Var Kalbimde
Aliş Plâk	44	İbiş Koç	Kıbrıs Çıkartması Fistanın Kırması
Türkofon Plâk	6065	Mihrican Bahar	Hudut Kenarında Beni Esir Aldılar Ağlayan Kıbrıs
Ezgi Plâk	45170	Mut Folklor Ekibi	Girne Türküsü Kıbrıs Zeybeği
Artist Plâk	8	Antenler	Şen Ola Kıbrıs Şen Ola Ecevit'tir Bize Bakan
Seyhan Plâk	780	Ünal Beken	Kıbrıs'lı Kardeşim Bu Gece
Kent Plâk	LP 115	Hasan Mutlucan	Kahramanlık Türküleri :

Genç Osman Destanı	Yine de Şahlanıyor Aman	Buna Er Meydanı Derler	Estergon Kalesi
Çanakkale İçinde	Tuna Nehri Akmam Diyor	Mert Dayanır Namert Kaçar	Tan Yeri Ağardı
Kırım'dan Gelirim	Küffar	Benden Selam Olsun Bolu Beyine	Bülbüller Ötüyor

Yıllık abonesi : 30,

altı aylık abonesi : 15
liradır.

Yurt dışı senelik abone :

\$ 5, £ 2, DM 12

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilirDizgi ve baskı :
YÖRÜK MATBAASI
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Akrasay — İstanbul, Tel. : 22 49 74

TÜRK HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

60

istikbalinizin
garantisi
tasarrufunuztasarrufunuzun
garantisiTÜRKİYE
GARANTİ BANKASI

(Folklor : 16)

SARAP
SANAYİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
TEKEL
SUNAR

(Basın : 74447 — 18)

ANADOLU
BANKASI
SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 19)

61

her biten
ipananın
yerini bir yenisi alır

İpana'nın dişlere kazandırdığı eşsiz beyazlıktan, ağza verdiği serinlikten, ferahlıktan vazgeçemedikleri için... İpana Fluorid, diş minelerini sertleştiren, çürümeleri önleyen, diş ve ağız sağlığını koruyan diş macunudur.

ipana
fluorid

800'den fazla şube ile
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde

T.C. ZİRAAT BANKASI

LOKMAN MÜSTAHZARI
HALK SAĞLIĞI
HİZMETİNDE

- Ekza - 9 Ekzema merhemi
- Algo - Tablet Ağrı hapi
- Lokman - Tablet Ağrı hapi
- Algopirin Analjezik tablet
- Algo - Tablet 4 tabletlik
- Moruvit - Vitamine Kuvvet şurubu
- Kina - Kola İştah şurubu
- Anamur Burun ve göz damlası
- Meprol Tablet Sinir hapi
- Sollargen Granüle Ekzema - kaşıntı
- Sel de Gastrin Granüle Mide tozu
- Gastro Goutes Mide damlası
- Gastroguanil İshal kesici tablet
- Metegastrin Mide tozu
- Derivit Yara ve yanık merhemi.
- Lokman Çayı Afiyet çayı tozu
- Dover Tablet Öksürük ve bronşite
- Metekodin Öksürük hapi
- Metekodin Öksürük şurubu
- Algo - Wax Ağrı merhemi
- Algo - Wax Vazo Grip ve ağrılarda
- Algo - Wax Nazal Nezle merhemi
- Ma-ka-ta Basur merhemi
- Cuti - Cura Cilt losyonu
- Pedi - Cura Ayak banyosu
- Pilo - Cura Saç ilacı
- Lokman Kaşe ağrı kesici
- Panason (20 Gr. paket) Sağlık çayı
- Panason (50 Gr. alüm. kutu) Deriseptol Yara ve göbek
- Dr. Krom Diş patı

(Folklor : 22)

BAŞARINIZ İÇİN,
HUZURUNUZ İÇİN
ÖNEMLİ OLAN;
kararlarınızdaki
isabettir .

TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI

evinizin bankası
herkesin bankası

(Basın : 20252 - 60058/21)

Son baskı tarihi : 3.3.1975

Otomatik Arçelik termosifonu büyük su kapasitelidir. 105 litre su alır. Emaye su haznelidir. Çift cidarlıdır. Delinmez, paslanmaz. Otomatik Arçelik termosifonu cam pamuğu ile tecrit edilmiştir. Isı kaybetmez. Otomatik Arçelik termosifonu hem suyu, hem ısıyı koruyan verimli, uzun ömürlü bir depodur.

Genel Satıcıları:
BEKO TİCARET A.Ş.
Tel.: 49 00 39
BURLA BİRADERLER ve Şşi.
Tel.: 45 52 00

kalitede öncü... fiyatta ölçü

otomatik
ARÇELİK
termosifonu

(Yeni Ajans : 107 — 23)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MART 1975

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

Türkiye Folklor Sözlüğü Üzerine	Kâmil TOYGAR
1. Uluslararası Türk Folklor Kongresi	T.F.A.
Ziya Gökalp'in Folklor Üzerine Yazdıkları	M. Şakir ÜLKÜTAŞIR
Karagöz ve Kukla Oynatıcısı Talât Dumanlı	Nail TAN
Karacaoğlan'ın Yeni Bulunmuş Dört Şiiri	Ali PÜSKÜLLÜOĞLU
Uluslararası Karacaoğlan Semineri ve Şenlikleri	T.F.A.
Öykü Kahramanı ve Sazşairi Ercişli Emrah	Hikmet DIZDAROĞLU
Doğu Karadeniz Halk Oyunları	Nevin ÇİLESİZ
Konya'da Geleneksel Koyunculuk ve Çobanlık — 1 —	Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ
«Türk Argo Sözlüğü» Üzerine — 1 —	Aydil EROL
Mut Çevresinde Al Basması, Kırk Basması, Kırktan Çıkma	Sıtkı SOYLU
Karagöz Kursları ve Tunus'a Giden Karagöz Sanatçıları	İhsan HİNÇER
Buldan'dan Derlenen Maniler — 1 —	Galip KOCABAŞ
2. Türk Yayın Kongresi Ankara'da Yapıldı	Bora HİNÇER
Tarsus'tan Bir Masal : Patışah, Bezirci ve Oğlu	Hamdi ULUSOY

DERGİMİZİN SAYISI 3 LİRA OLDU — BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 308

KURUŞ : 300

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

